

УДК 364.32

С. А. Шимків,

к. е. н., асистент кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В. С. Печко,

к. е. н., голова громадської спілки "Укрсадпром"

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНИХ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ПРИ НАДАННІ ПОСЛУГ ЗА СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНИМИ ВИДАМИ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

S. Shymkiv,

PhD in Economics, Assistant of the Department of Insurance banking and risk management
Taras Shevchenko National University of Kyiv

V. Pechko,

PhD in Economics, Chairman of the Ukrainian Garden and Berry Growers Association "UKRSADPROM"

FORMATION OF STATE-PRIVATE PARTNERSHIP ON THE PROJECTS OF SOCIALLY ORIENTED
KINDS OF INSURANCE IN UKRAINE

Удосконалення страхових послуг за соціально-орієнтованими видами страхування в Україні пропонується здійснювати шляхом підвищення ролі недержавного (приватного) сектору страхування на основі проектів державно-приватного партнерства. На основі дослідження світової практики розвитку державно-приватного партнерства та врахування специфіки функціонування та фінансування соціальної сфери визначено основні особливості та переваги формування державно-приватного партнерства в соціальній сфері, що враховують як інтереси приватних структур (можливість отримання доходу), так і зберігають при цьому провідну роль держави при їх реалізації (контроль за виконанням соціальної мети при реалізації проектів ДПП). Результати проведеного аналізу засвідчили, що розвиток соціально-орієнтованих видів страхування може здійснюватись тільки за участі як держави, так і приватних страхових організацій.

Improvement of insurance services for socially-oriented types of insurance in Ukraine is proposed to be implemented by increasing the role of the private (private) insurance sector on the basis of public-private partnership projects.

Based on the study of the world practice of developing public-private partnerships and taking into account the specifics of functioning and financing of the social sphere, the main features and advantages of the formation of public-private partnership in the social sphere are determined, taking into account both the interests of private structures (the possibility of generating income) and retain the leading role state in their implementation (monitoring the implementation of social objectives in the implementation of public-private partnership projects). Thus, the results of our analysis show that the development of socially-oriented types of insurance can only be carried out with the participation of both state and private insurance organizations.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, соціально-орієнтовані види страхування, державне соціальне страхування, приватний сектор страхування.

Key words: public-private partnership, social-oriented types of insurance, state social insurance, private insurance sector.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах сьогодення соціальна сфера потребує значних фінансових вливань, модернізації організаційних аспектів та методів управління нею. Стає очевидним, що не-

ефективна бюджетна сфера, слабка конкуренція, надмірна централізація повноважень стали перешкодами на шляху модернізації країни та забезпечення громадян соціальним захистом. А широкомасштабна міжнародна інтеграція України в світовий європейський простір визначає необхідність реформування системи соціального захисту, в

тому числі в області організації соціально-орієнтованих видів страхування, адже поточні фінансові можливості держави не в змозі забезпечити громадян даними послугами страхування на належному рівні. Зокрема, розглядаючи показники такого виду страхування як страхування від нещасних випадків, який останніми роками піддається постійним змінам та реформам, то варто зазначити що в сучасних умовах в Україні існує надвисокий рівень травматизму, що зумовлений кількістю нещасних випадків. В Україні кількість нещасних випадків зі смертельним наслідком набагато вища, порівняно з розвиненими країнами світу. Так, за останніми дослідженнями експертів Міжнародної організації праці, Україна займає одну із найгірших позицій за рівнем смертельного травматизму в Європі: з розрахунку на 100 тис. працівників порівняно з Німеччиною вищий у 2,5 рази, США — у 2 рази, Італією — 1,3 рази. Світовий досвід свідчить, що співвідношення нещасних випадків зі смертельним наслідком до загального числа нещасних випадків протягом 2009—2015 рр., в середньому, склало: у Німеччині — 1 до 1 280, Словаччині — 1 до 280, Польщі — 1 до 140, тоді як в Україні цей показник склав від 1 до 10 [1].

За даними Міжнародної організації праці, щороку від нещасних випадків на виробництві або від професійних захворювань у світі помирає приблизно 2,3 млн осіб. Щодня на робочих місцях відбувається більше 6 тис. нещасних випадків зі смертельним результатом. За оцінками Міжнародної організації праці, у світі щорічно відбувається приблизно 337 млн нещасних випадків на виробництві. Економічні втрати, пов'язані з нещасними випадками та небезпечними умовами праці, перевищують 1,25 трлн дол. США, що становить 4% світового ВВП. Основний тягар цих втрат, включаючи біль, страждання і втрату дієздатності, лягає на працівників. Ці втрати неможливо повністю відшкодувати [2]. Показники ризиків травматизму та смертності населення України свідчать про необхідність пошуку шляхів збільшення обсягів фінансування страхування від нещасних випадків та інших соціально-орієнтованих видів страхування. Своєрідність і складність сучасної ситуації в соціальній сфері полягають в тому, що в цілому і в своїх окремих частинах соціальна сфера опинилася в невизначеному стані без чітко вираженої цільової орієнтації та відсутності програмної стратегії.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Тематика становлення та розвитку соціально-орієнтованих видів страхування посідає чільне місце у дослідженнях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених і практиків. Так, значимий внесок у формування національної його концепції як складової системи соціального страхування зробили В.Д. Базилевич, Н.М. Внукова, О.О. Гаманкова, О.А. Грішнова [16], О.Л. Домнина [4], С.С. Осадець, А.М. Колот [16], та ін. Проблематика пошуку шляхів розбудови соціально-орієнтованих видів страхування знайшла своє відображення в роботах таких зарубіжних авторів, як А. Алпатов [12], О.В. Лебедев [13], Д. Кесслер [8], Т. Atkinson [10], А. Renda [9], L. Schrefler [9], G. Girunig [15], P. Hall [15] та ін.

Дослідження та аналіз послуг соціально-орієнтованих видів страхування в Україні здійснюється такими урядовими організаціями, як: Федерація професійних спілок України [11], Міністерством соціальної політики України, Національним інститутом стратегічних досліджень при президентів України [16] та іншими українськими організаціями. Публікації, що характеризують сучасний стан соціально-орієнтованих видів страхування у світі також представлені на сайті фондів соціального страхування та Міжнарод-

ної Організації Праці [1]. Разом з тим, більшість проведених досліджень даних видів страхування в Україні, спрямовані не на розв'язання ключових проблем їх розвитку, а лиш характеризують сучасний стан його здійснення. В Україні не досліджувалась можливість застосування сучасних світових тенденцій взаємодії держави і бізнесу при реформуванні соціально-орієнтованих видів страхування до сучасних економічних умов, що не дозволяє розширити горизонт для їх подальшого розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою роботи є дослідження світових тенденцій у сфері організації та розвитку соціально-орієнтованих видів страхування та можливість їх застосування до сучасних економічних умов в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ЇХ ОБГРУНТУВАННЯ

Певний час в Україні існували ґрунтовні аргументи на користь організації соціально-орієнтованих видів страхування виключно державними органами. Проте часи змінюються і обставини також. Необхідність реформування соціально-орієнтованих видів страхування, в тому числі, страхування від нещасних випадків, зумовлена відсутністю фінансових можливостей по лінії соціального страхування виконувати покладені на нього завдання щодо компенсації втраченого трудового доходу постраждалим внаслідок нещасних випадків, про що свідчать результати наших попередніх публікацій [3]. Так, в Україні коефіцієнт заміщення компенсації втрат за соціально-орієнтованими видами страхування у 2009—2016 рр. у середньому становить близько 40%, в той час як у провідних країнах світу його межа сягає 60—70%. Щорічне зростання сум страхових виплат не забезпечує компенсацію втраченого доходу навіть на близькому до світових стандартів рівні, а лиш збільшує диспропорцію між ним та сумою втраченого доходу. Ще одним вагомим аргументом, що свідчить про необхідність пошуку шляхів удосконалення існуючої організації такого страхування в Україні, є збільшення тиску з боку фінансування в той час.

Аналіз сучасних тенденцій соціально-орієнтованих видів страхування у провідних країнах свідчить, що на даному етапі їх основною метою є встановлення перерозподільних відносин щодо стримування витрат на виплату соціальних допомог. Так, уряди провідних країн звужують цільові сегменти громадян-отримувачів виплат на користь бідних верств населення (лише нужденні люди з низькими доходами та малими заощадженнями мають право отримувати державну допомогу). Перерозподільний ефект соціального страхування при цьому посилюється. Вважається, що більш заможні верстви населення зобов'язані по-перше, субсидувати громадян, що перебувають в гіршому матеріальному становищі; по-друге, забезпечувати свій власний страховий захист від соціальних ризиків лише через приватний сектор страхування. Проте існують думки, що підтримка тими верствами населення, доходи яких перерозподіляються на користь інших, при надмірних елементах перерозподілу може стати неприйнятною. У зв'язку із цим, уряди певних країн приймають альтернативні рішення про доповнення програм державного страхування приватним обов'язковим страхуванням [4; 5].

Так, напрацьовані країнами національні підходи до управління системою страхування від нещасних випадків свідчать про різний ступінь участі держави, найманих працівників, роботодавців і недержавних страхових структур у забезпеченні соціальним захистом своїх громадян. У зв'язку з цим маємо можливість зробити висновок про те, що "... треба розглядати не однозначну корисність держав-

ної (публічної) чи недержавної (приватної) системи страхування, а життєздатність та ефективність кожної системи, маючи на увазі сприятливе співвідношення тарифів страхових внесків, а також якість і повноту наданих послуг застрахованим особам" [6, с. 14].

Аналіз організації такого страхування у провідних країнах свідчить про його здійснення поза соціальною, державною формою. Експерти у галузі страхування відзначають, що "співвідношення державного та недержавного страхування в країнах з ринковою економікою змінюється на користь останнього. Держава вільно чи мимоволі не втримуючи позиції у сфері державного соціального страхування громадян, повинна створювати умови для заповнення "вільних ніш" страховими організаціями (недержавним сектором), що означає необхідність створення відповідних стимулів, як для потенційних страхувальників, так і для страховиків" [7, с. 49].

Наведені нами аргументи значною мірою спираються на спостереження іноземних страховиків, які стверджували, що "...у всіх європейських країнах відмічається реабілітація приватних (недержавних) страхових механізмів, покликаних захистити громадян від ризиків існування. Соціальна роль приватного страхового сектору стає загальноприйнятною..." [8, с. 41].

Разом з тим, ми вважаємо, що розвиток соціально-орієнтованих видів страхування не можливо розглядати у відриві від тієї системи, яка його продукує, тобто від системи державного соціального страхування. З одного боку, монополні державні сегменти не можуть бути приватизовані, зважаючи на стратегічну, економічну та соціальну значущість послуг, надання яких лежить на плечах держави. Але, з іншого боку, у державному бюджеті немає достатніх коштів, що дозволяють забезпечувати виконання ними покладених на них функцій на належному рівні. Для того, щоб вирішити це протиріччя, у господарській практиці багатьох країн використовується концепція державно-приватного партнерства (Public-Private Partnership), яка являє собою альтернативу приватизації важливих об'єктів державної власності. Соціальна роль приватного сектору свідчить про наявність процесів приватизації державної соціальної системи.

Під приватизацією зазвичай розуміється "перерозподіл відповідальності" між приватним страховим сектором і системою державного соціального страхування. Державно-приватне партнерство (далі ДПП) не є приватизацією. При ДПП відповідальність за надання суспільних послуг закріплюється за державним сектором, а при приватизації відповідальність переходить приватному сектору (державна може зберегти регуляторний контроль). При ДПП не відбувається зміни форми власності, але за державним сектором зберігається відповідальність і підзвітність [9].

Незважаючи на різноманітність форм і сфер державно-приватного партнерства в різних країнах, причини, за якими держава змушена шукати партнерів серед приватних підприємств, дуже схожі: це і демографічні проблеми, пов'язані зі старінням населення, і технологічний прогрес, зростання потреб населення, соціальна нерівність" [10].

У нашому дослідженні під терміном "державно-приватне партнерство" (далі — ДПП) ми розуміємо визначені основоположні методи співпраці державного та приватного секторів, тобто це договірна угода між державним органом і організацією приватного сектору.

У рамках цієї угоди враховується професійний досвід і активи кожного сектору (державного та приватного) та спільно використовуються для надання послуг для громадськості. На додаток до спільного використання ресурсів кожна сторона ділить потенційні ризики і вигоди при наданні послуг. ДПП — це "форма взаємодії між держав-

ними органами влади і приватним сектором на паритетних умовах, що є альтернативою приватизації" [11].

З однієї сторони, ДПП можна розглядати як "механізм довгострокової взаємовигідної взаємодії влади і підприємницьких структур, що заключається в інвестуванні приватних фінансових ресурсів в об'єкти державної власності" [11], з іншої — як "інститут довгострокової кооперації фінансово-інвестиційних, організаційно-управлінських і інтелектуальних ресурсів органів державної влади і приватного сектору для спільного вирішення соціально значимих завдань" [12].

Державно-приватне партнерство має на меті забезпечення фінансування, планування, виконання та надання послуг державного сектору. Його ключовими особливостями є:

- 1) довгостроковість забезпечення та надання послуг (іноді строком до 30 років);
- 2) передача ризиків приватному сектору;
- 3) різноманіття форм довгострокових контрактів, що укладаються юридичними особами з державними та муніципальними структурами [13, с. 94].

ДПП розглядає інноваційні методи, що застосовуються державним сектором для укладення контракту з приватним сектором, що використовують свій капітал і управлінський потенціал при реалізації проектів відповідно до встановлених часових обмежень та бюджету, у той час як державний сектор зберігає відповідальність за забезпечення населення цими послугами вигідним для нього способом і справляє позитивний вплив.

В Україні вперше спогади про окремі напрями державно-приватного партнерства у сфері соціального захисту прозвучали у прийнятій Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013—2018 рр., схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 739-р, де зазначається: "Метою Концепції є визначення єдиного підходу до розроблення механізму ефективної взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, приватним сектором та інститутами громадянського суспільства на засадах державно-приватного партнерства для забезпечення успішної реалізації проектів, спрямованих на поліпшення показників національної економіки, якості життя населення. При чому соціальний захист населення визначено як пріоритетну сферу застосування державно-приватного партнерства з урахуванням міжнародного досвіду" [14].

Проведений нами аналіз показує, що значна кількість страхових компаній в Україні пропонують послуги за соціально-орієнтованими видами страхування. Таке страхування становить вагомий частину так званих соціальних пакетів, які сприяють скороченню плінності кадрів на підприємстві, покращують імідж-підприємства, зміцнюють довіру працівників до адміністрації і, в кінцевому підсумку, позитивно впливають на ефективність виробничих процесів. Проте рішення роботодавців про добровільне укладення договорів із приватними страховиками ще не свідчить про те, що вони повністю або хоча б частково перестають виконувати свої зобов'язання перед системою державного соціального страхування. Справді, у Законі про обов'язкове соціальне страхування зазначено, що роботодавці мають право крім обов'язкового соціального страхування здійснювати за рахунок власних коштів інші види страхування працівників. Однак при цьому не скасовується їх обов'язок сплачувати обов'язкові страхові внески до державної системи соціального страхування [11].

Ми вважаємо, що розвиток та удосконалення страхових послуг за соціально-орієнтованими видами страхування може здійснюватися тільки за участі як державних, так

Таблиця 1. Переваги державно-приватного партнерства

N	Для держави	Для приватного бізнесу
1	Доступ та використання досвіду приватних компаній і технологій приватного сектора	Розширення можливостей отримання пільгових кредитів під державні гарантії від міжнародних та вітчизняних фінансових установ на довгий термін
2	Зменшення нерівності виплат громадянам	Розширення клієнтської бази
3	Можливість використання інвестиційного потенціалу приватного бізнесу	Підвищення статусу проекту через участь державного партнера
4	Скорочення державних видатків (дотацій) спрямованих на виконання Фондом своїх завдань	Розширення надання послуг у віддалених або відокремлених регіонах або населених пунктах
5	Рівний діалог між владою та бізнесом	Доступ до раніше закритих сфер економіки
6	Непрямі економічні вигоди	Прискорення доступності послуг
7	Скорочення витрат при покращенні умов надання послуг	Поліпшення роботи з державними дозвільними органами
8	Активізація інвестиційної діяльності	Позитивний імідж у суспільстві
9	Економія фінансових ресурсів держави	Залучення бюджетних коштів до проекту
10	Оптимізація розподілу ризиків	Оптимізація розподілів ризиків проекту

Джерело: розроблено авторами.

і недержавних (приватних) страховиків, тому визначаємо перспективною формою їх розвитку саме через реалізацію проектів ДПП. Злиття мотивації і навичок державного і приватного секторів розширять можливості забезпечення соціальним захистом громадян на основі ДПП. Організація страхування в рамках державної та приватної форми охоплення дозволить вчасно відслідковувати тенденції в частоті і тяжкості страхових випадків, їх розслідуванні, оцінці умов праці та параметрів професійних та соціальних ризиків. Договірна угода між державним сектором представляє державний інтерес через державний орган і приватний сектор.

Державно-приватне партнерство знаходиться в спектрі спільної участі державного та приватного секторів і включають:

1. Договірні угоди між державним сектором, що представляє державний інтерес через центральні, регіональні чи місцеві органи влади, або державний орган і приватний сектор.

2. Передачу ризику в приватний сектор для створення, обслуговування та надання послуг.

3. Участь приватного сектора у наданні послуг.

4. Інтерес державного сектора зосереджений на якості наданих послуг, ціноутворенні і дотриманні договірних вимог [15].

Розвиток такого страхування шляхом створення моделі державно-приватного партнерства має низку переваг як для держави, так і для приватного страхового сектору (табл. 1).

Серед переваг запровадження ДПП визначаємо:

Кожна зі сторін такого партнерства повинна вносити свій внесок у розбудову загального проекту. Так, з боку приватного сектору таким внеском є: фінансові ресурси, професійний досвід, ефективне управління, гнучкість і оперативність у прийнятті рішень, здатність до новаторства і т.п. Участь приватного сектора у спільних проектах зазвичай супроводжується впровадженням більш ефективних методів роботи, вдосконаленням техніки і технології, розвитком нових форм організації виробництва, створенням нових підприємств, сучасних робочих місць, налагодженням ефективних коопераційних зв'язків з постачальниками і підрядниками.

Держава в проектах ДПП бере участь на праві власника, здійснює моніторинг та контроль за наданням послуг приватним сектором. Більш того, в ДПП держава отримує можливість перерозподіляти ресурси з чисто виробничих на соціальні цілі, регулювати дотримання громадських інтересів у такій значимій сфері, як соціальна. Завдяки збереженню цих функцій держава може піти від безпосереднього керівництва господарської сферою, надати це приват-

ному бізнесу, залишаючи за собою контрольні важелі за діяльністю своїх партнерів.

На нашу думку, в Україні приватне страхування так само має бути органічною складовою системи соціального страхування, оскільки, і державне соціальне страхування, і приватне (недержавне) страхування мають спільний економічний зміст і спільну економічну основу.

Економічні методи співпраці держави і приватного сектору за своєю суттю є досить простими: приватний сектор прагне отримати максимальний прибуток, для чого необхідно створювати фінансові потоки доходів, уникаючи при цьому нестабільних ринків і всілякого політичного впливу. Державний сектор, з свого боку, займається пошуком шляхів для вкладення інвестицій вище того рівня, який міг би бути реалізований завдяки бюджету і не на шкоду вирішенню завдань соціального страхування, його розвитку та перерозподілу фінансових потоків.

Водночас слід обережно планувати та чітко інформувати про перехід від державної до недержавної системи страхування на засадах державно-приватного партнерства, адже за реалізації такої концепції державно-приватного партнерства в Україні роль, яку відіграє держава у наданні послуг за соціально-орієнтованими видами страхування, істотно зміниться. Державна функція буде полягати у адміністративних заходах щодо регулювання та перевірки стандартів, контролі та перевірці страхового покриття. Щоб створити сприятливі організаційно-правові основи для розвитку ДПП партнерства при наданні послуг за соціально-орієнтованими видами страхування в Україні слід удосконалити та розробити законодавство, яке концептуально визначатиме та регулюватиме умови його здійснення через методи залучення приватного страхового сектору.

Однією з найважливіших умов, що потребує законодавчого врегулювання визначаємо встановлення мінімальної та максимальної страхової суми, оскільки вважаємо, що рівень заробітної плати не повинен надалі використовуватись як база для нарахування внесків, таку позицію поділяють і інші науковці [15, с. 22; 16, с. 28, 16].

ВИСНОВКИ

Отже, враховуючи всі зазначені аргументи, вважаємо, що ринок недержавного (приватного) страхування зможе включити до сфери своєї діяльності надання послуг за соціально-орієнтованими видами страхування на умовах державно-приватного партнерства, яке надалі сприятиме розвитку і збільшенню українського страхового ринку та покращенню соціального захисту громадян України.

Література:

1. Рекомендації Міжнародної організації праці [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ilo.org/ilolex/english/index.htm
2. Open Financial Data / World Bank Group Finances (2014). — available at: <https://finances.worldbank.org>
3. Гаманкова О.О. Стан та розвиток соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Україні / О.О. Гаманкова, С.А. Шимків // Науковий вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. Економіка. — №3 (156). — 2014. — С. 16—19 (DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/2>)
4. Гаманкова О.А. Сравнительный анализ состояния российского и украинского страховых рынков / О.А. Гаманкова, О.Л. Домнина, Н.В. Комарова, Г.В. Чернова // Страховое дело. — 2014. — № 7. — С. 17—34.
5. Keeping healthy in emerging markets: insurance can help. (2015) Swiss Re. Sigma. No1 (2015), available at: http://media.swissre.com/documents/sigma1_2015_en.pdf
6. Практическое руководство по вопросам эффективного управления в сфере государственно-частного партнерства организация объединенных наций / Европейская экономическая комиссия ООН. — Нью-Йорк, Женева: Организация объединенных наций, 2008. — No. 08. — 115 с.
7. Коломин Е.В. Основные предпосылки и направления повышения социально-экономической эффективности страхования / Е.В. Коломин // Финансы. — 2006. — № 5. — С. 49—53.
8. Кесслер Д. Старые и новые риски и социальная роль страхования / Д. Кесслер // Страховое дело. — 2005. — № 12. — 40—42.
9. Renda A., Schrefler L. (2006) Public-Private Partnerships: Models and Trends in the European Union // The European Parliament. — No 5. — 161 p.
10. Atkinson T. (1990) Public Economics and the Economic Public // European Economic Review. Presidential Address to the European Economic Association. — No 34. — 132 p.
11. Травматизм на виробництві в Україні: національний профіль протягом 2009—2013 рр. (Інформаційно-аналітична профспілкова доповідь) / Федерація професійних спілок України. — К.: 2014 р. — 32 с.
12. Алпатов А.А Государственно-частное партнерство. Механизмы реализации / А.А. Алпатов, А.В. Пушкин, Р.М. Джапаридзе. — М.: Альбина Паблишерс, 2010. — С. 112—113.
13. Лебедев О.В. Формирование и оценка эффективности инвестиций в социальную сферу: диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук / О.В. Лебедев. — М.: Белгородский ГТУ им. В.Г. Шухова, 2007. — 239 с.
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013—2018 роки" від 14 серпня 2013 р. № 739 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-p#n8>
15. Gonald Girunig and Pamela Hall An introduction to rating casualty business. Corporate communications, reinsurance and risk division. — Zurich: Swiss Re, 2014. — 27 p.
16. Колот А.М. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / [А.М. Колот, О.А. Грішнова та ін.] / За наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. — К.: КНЕУ, 2012. — 504 с.
17. Коваль О.П. Модернізація системи соціального страхування в Україні: аналіт. доп. / О.П. Коваль. — К.: НІСД, 2014. — 38 с.

References:

1. The International Labour Organization (ILO) (2013), "Recommendations of the International Labor Organization", available at: www.ilo.org/ilolex/english/index.htm (Accessed 20 Sept 2017).
 2. World Bank Group Finances (2014), "Open Financial Data", available at: <https://finances.worldbank.org> (Accessed 20 Sept 2017).
 3. Gamankova, O.O. and Shymkiv, S. (2014), "Status and development of social insurance against industrial accidents and occupational diseases in Ukraine", *Naukovyy visnyk Kyivivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya. Ekonomika*, vol. 3, pp. 16—19.
 4. Gamankova, O.A. Domnina, O.L. Komarova, N.V. and Chernoff, G.V. (2014), "Comparative analysis of the state of the Russian and Ukrainian insurance markets", vol. 7, pp. 17—34.
 5. Swiss Re. Sigma. (2015) "Keeping healthy in emerging markets: insurance can help" *Sigma*. Vol.1, available at: http://media.swissre.com/documents/sigma1_2015_en.pdf (Accessed 20 Sept 2017).
 6. European Economic Commission of the United Nations Organization (2008), *Practical guidance on effective governance in the area of public-private partnership* United Nations Organization, New York, Geneva, vol. 08.
 7. Kolomyn, E.V. (2006), "The basic preconditions and directions of increase of social and economic efficiency of insurance", *Finansy*, vol. 5, pp. 49—53.
 8. Kessler, D. (2005), "Old and new risks and the social role of insurance", *Strakhovoe delo*, vol. 12, pp. 40—42.
 9. Renda, A. and Schrefler, L. (2006), "Public-Private Partnerships: Models and Trends in the European Union", *The European Parliament*, vol. 5.
 10. Atkinson, T. (1990), "Public Economics and the Economic Public", *European Economic Review. Presidential Address to the European Economic Association*, vol. 34.
 11. Federations of professorial spinks of Ukraine (2014), *Travmatyzm na vyrobnytstvi v Ukraini: natsional'nyj profil' protiatom 2009—2013 rr. (Informatsijno-analitychna profspilkova dopovid') [Injuries at work in Ukraine: national profile during 2009—2013 (Informational and analytical trade union report)]*, Kyiv, Ukraine.
 12. Alpatov, A.A. Pushkyn, A.V. and Dzhaparydze, P.M. (2010), *Hosudarstvenno-chastnoe partnerstvo. Mekhanyzmy realizatsii [Public private partnership. Implementation Mechanisms]*, Albina Pablshere, Moscow, Russia.
 13. Lebedev, O.V. (2007), "Formation and evaluation of investment efficiency in the social sphere", *Abstract of Ph.D dissertation, Global economy, Belgorod State Technical University named after V.G. Shukhov, Moskow, Russia*.
 14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), *Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, "On Approval of the Concept of Public-Private Partnership Development in Ukraine for 2013—2018"*, Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-r#n8> (Accessed 20 Sept 2017).
 15. Girunig, G. and Hall, P. (2014), *An introduction to rating casualty business. Corporate communications, reinsurance and risk division*, Zurich, Swiss Re.
 16. Kolot, A.M. and Grishnova, O.A. (2012), *Sotsial'na vidpovidal'nist': teoriya i praktyka rozvytku: monohrafiya [Social responsibility: theory and practice of development: monograph]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.
 17. Koval, O.P. (2014), *Modernizatsiia systemy sotsial'noho strakhuvannia v Ukraini. Analit. dop. [Modernization of the social insurance system in Ukraine. Analytical report]*, NISD, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 18.09.2017 р.*